

Харківська державна академія дизайну і мистецтв
Факультет «Образотворче мистецтво»
Кафедра графіки

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проходження
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю «023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація»
галузі знань 02 «Культура і мистецтво»
ОПП «Графіка»

Харків
ХДАДМ
2025

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до проходження

Навчальної практики для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю «023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» ОПП «Графіка»

Упорядник:

Іващенко О. В. – доцент кафедри графіки
Скляр Д.В. – викладач кафедри графіки

Рецензенти:

М.М. Ковальова - кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри живопису ХДАДМ

В.В. Шуліка – кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри реставрації та експертизи
творів мистецтва ХДАДМ

Рекомендовано до друку:

Методичною радою ХДАДМ
Протокол № 25-01 від 7 лютого 2025р.

ХДАДМ, 61002, м. Харків, вул. Мистецтв,8

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ	6
2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ.....	8
2.1. ТЕМА 1. Стилiстична мова графiчного портрету.....	8
Завдання 1. Малюнки голови людини у класичному стилi.....	13
Завдання 2. Малюнки голови людини у модернiстичному стилi.....	18
Завдання 3. Малюнки голови людини у стилi «постмодернiзм».....	27
2.2. ТЕМА 2. Графiчна композицiя в технiцi гравюри на картонi за темою: «Портрет сучасника з оточенням».....	35
Завдання 1. Виконання ескiзiв, друкарських форм, колажу, трафаретiв та друк вiдбиткiв «Портрет сучасника з оточенням».	
3. ПiДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ПРАКТИКИ.....	36
4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛiТЕРАТУРА.....	42

1.ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

Навчальна практика є обов'язковим освітнім компонентом у підготовці бакалаврів за освітньо-професійною програмою «Графіка». Згідно з навчальним планом, навчальну практику студенти проходять на 2 курсі першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти в обсязі 90 годин.

Мета практики – вивчення різноманітних засобів створення графічного зображення в площині аркуша паперу, дослідження технічних можливостей матеріалів та інструментів для виконання графічного малюнка, застосування графічної мови в тематичній композиції, збір інформації та підготовчого матеріалу для виконання семестрових робіт, підготовка до самостійної творчої діяльності. Задача практики – навчити майбутнього художника-графіка плідно працювати в реальних умовах пленеру.

Задачею навчальної практики є поглиблення знань та вдосконалення практичних навичок студентів при роботі з натурою, отримання знань щодо стилістичної мови графічного портрету, вдосконалення фахової майстерності шляхом виконання практичних завдань.

У процесі практичної підготовки студенти працюють з натурою, виконують практичні роботи, знайомляться з методами та прийомами стилізації графічного портрету, збирають та систематизують підготовчий матеріал для виконання творчих робіт.

В результаті проходження практики студент повинен

знати:

- методичні принципи роботи над графічним твором;
- різноманітні засоби створення графічного зображення;
- графічні техніки, матеріали та інструменти;
- характерні риси трьох парадигм (стилів) графічного мистецтва: класичної, модерністської, постмодерністської;
- методи збору та систематизації інформації;
- образотворчі засоби композиції;

уміти:

- малювати з натури різноманітними матеріалами та інструментами;
- застосовувати графічну мову для створення візуального образу;
- виконувати різні за змістом і формою графічні твори;
- використовувати оригінальні графічні техніки та комп'ютерні технології для втілення творчого задуму;

мати навички:

- малювання з натури для збору підготовчого матеріалу для композиції;
- творчого підходу в розробці ескізів та оригіналів;
- праці з комп'ютером та необхідним програмним забезпеченням;
- оформлення робіт та організації експозиції.

В ході роботи над завданнями навчальної практики вагомим методичним фактором виступає послідовність у виконанні тематичних завдань. Викладач задає напрямок у творчому мисленні студента, і його роль як керівника, у першу чергу, є консультативною. У процесі практичної підготовки студенти поступово привчаються працювати самостійно, що сприяє їх як адаптації в умовах ринку праці, так і формуванню аналітичного та критичного мислення.

Самостійна робота не містить окремих тем та завдань, а спрямована на збір необхідної інформації та завершення практичних завдань за зазначеною тематикою і містити такі складові:

- *аналіз робіт художників для визначення впливу стилю на художню мову графічного портрету ;*
- *виконання з натури малюнків, начерків за темою завдання;*
- *доопрацювання завдань за Темою 1 та за Темою 2;*
- *створення форм для створення естампу;*

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

Формами опанування навчальною практикою є створення практичних робіт за зазначеною тематикою:

Тема 1. – Стилістична мова графічного портрету (класична, модерністична, постмодерністична).

Завдання 1. Малюнки голови людини у класичному стилі.

Завдання 2. Малюнки голови людини у модерністичному стилі.

Завдання 3. Малюнки голови людини у стилі «постмодернізм».

Тема 2. – Графічна композиція в техніці гравюри на картоні за темою: «Портрет сучасника з оточенням».

Завдання 4. Виконання ескізів, друкарських форм, колажу, трафаретів та друк відбитків «Портрет сучасника з оточенням».

Мета запропонованих завдань – вдосконалення практичних навичок роботи з натурою, отримання знань і навичок щодо створення графічного портрету у класичному, модерністичному та постмодерністичному стилі, визначення їх просторово-композиційних особливостей та відповідності графічної мови стильовим характеристикам.

2.1.Тема 1. – Стилiстична мова графiчного портрету (класична, модернiстична, постмодернiстична).

В межах навчальної практики студенти вивчають графiчний портрет в класичнiй (XV ст. XIX столiття), модернiстичнiй (XX столiття) та постмодернiстичнiй (кiнець XX столiття до початку XXI столiття) стилiстичних характеристиках.

Студенти отримують знання та практичнi навички щодо специфiки побудови простору та композицiї в графiчному портретi вiдповiдно до модернiстичної, постмодернiстичної та постмодернiстичної стилiстик.

За Темою 1. Зарисовки, начерки голови людини та пiдготовчi малюнки до виконання тематичних завдань.

Завдання1, 2, 3 матерiал та формат вiдповiдний до стилiстики (розмiр робiт не менше А-3 формату). Виконання завдань 1,2,3 передбачає аналітичну роботу в мережi Internet: збiр та аналіз робiт художникiв вiдповiдних до стилiстик. Вибiр роботи на пiдрунті якої будуть виконанi завдання, якi мають на метi не копiювання робiт художникiв, а вивчення специфiки композицiйної побудови, вiдношення до простору, вибiр вiдповiдної технiки та матерiалiв. Вибiр моделей для створення портретiв має бути з натурних зарисовок, виконаних ранiше.

ТЕЗИ за Темою 1.

Видiляють класичну, модернiстичну, постмодернiстичну та метамодернiстичну стилiстичну мову образотворчого мистецтва, формування якої вiдбувалось у часi пiд впливом iсторичних, соцiальних, та творчих процесiв. Стилiстична мова має певнi ознаки та вiзуальнi характеристики, якi складаються зi системи поглядiв та уявлень про свiт. Важливою характеристикою формування стилiстичної мови є спiсiб побудови композицiйного простору та визначення смислового та вiзуального мiсця людини у картинi, що яскраво демонструє портретний жанр.

Класичний простiр (XV ст. XIX столiття) сiрблястий, нюансований, гармонiя чорного та бiлого, рiвновага та симетрiя, урiвноваженiсть форми та контрформи.

Класична стилiстична мова у портретi формується на принципах антропоцентризму, на уявленнi про значимiсть людини у свiтi, тому у портретi, у том числi i в графiчному, образ людини має центральне значення у композицiйнiй

побудові, а навколишнє середовище картини націлене на розкриття образу. У класиці портрет розвивається від ідеалізованого до реалістичного, де портретність, схожість з моделлю, має велике значення. Класична стилістика у портреті відображує гармонію людини та світу, де головна роль відводиться людині, і всі зображувальні засоби, композиційні та графічні зорієнтовані на розкриття даної задачі.

У часи європейського Середньовіччя – портрет імперсональний, який підкреслює духовний характер моделі. У цей період відбувається розвиток портретного жанру в Китаї, Ірані, Індії, Перу. У Європі розквіт портретного жанру відбувається у період Відродження. У цей час стається послаблення релігійного впливу в суспільстві, що приводить до зростання значення особистості та антропоцентричності – людина стає мірою усіх речей. Спочатку портрети – це профільні зображення, поступово $\frac{3}{4}$ та у фас, відбувається ідеалізація моделі.

XV століття. Високе Відродження – поява лінійної та тонової перспективи, віра у силу інтелекту, зростання особистої свободи людини призводить до розвитку портретного жанру, гармонія моделі та оточуючого середовища.

Північне Відродження - загострення характерів в портретах, людина не відірвана від світу. **Представники:** Джотто, Мозаччо, Боттічелі, Джорджоне, Рафаель, Тіціан, Тінторето, Ян ван Ейк, Ханс Меллінг, Дюрер, Ганс Гольбейн мл., Фуке, Клуе та інші.

XVI століття. Маньєризм – драматизм, тривожність, гострота трактування характерів. **Представники:** Парміджаніно, Вазарі, Понтормо, Тінторетто, Тіціан та інші.

XVII століття. Бароко - розвиток науки. Відхід від антропоцентризму, криза особистості, руйнування гармонійного існування людини і світу. Демократизація портрету (різні соціальні кола, різні вікові та національні моделі), передавання різнопланових та складних характерів. **Представники:** Веласкес, Рембрант, Рубенс, Хальс та інші.

XVIII століття. Рококо – легкість, міфологічність, химерність, умовність характеристик та манерність.

XIX століття. Класицизм – звернення до античності, строгість, стриманість характерів. Романтизм – гострий реалізм, критичність, у другій половині століття звернення до соціального портрету.

1860 рік зародження імпресіонізму – мінливість вигляду людини в мінливому середовищі. *Представники: Мане, Ренуар, Дега та інші.*

Постімпресіонізм – гротеск, гострі портретні характеристики. *Представники: Ван Гог, Сезанн, Тулуз-Лотрек та інші*

Кінець XIX ст. початок XX століття Модерн – стилізація, декоративізм, вплив Східного мистецтва. *Представники: А. Муха, О.Бердслі, Г.Клімт та інші.*

Модерністичний простір - це простір формоутворення, фрагментарний, контрастний, комбінаторний, варіативний, перевага ритмічного типу композиції, концептуальний простір порядку.

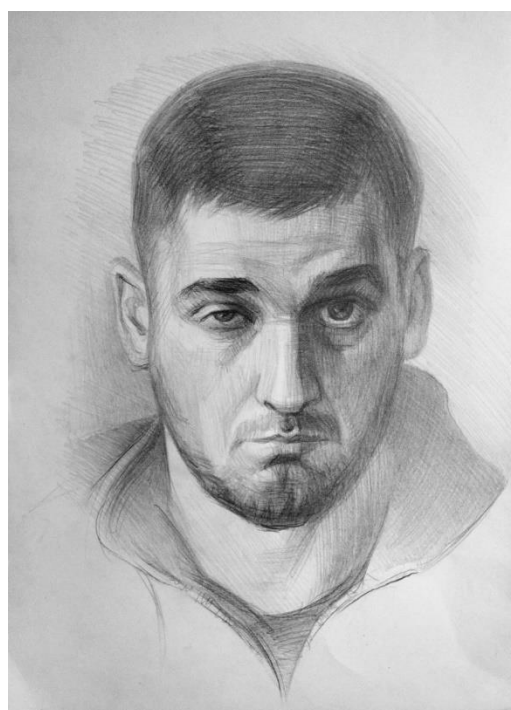
Поява багатьох різноманітних мистецьких течій, де важливим є художні пошуки митців (експресіонізм, кубізм, абстракціонізм, сюрреалізм, конструктивний геометризм, футуризм, дадаїзм, фонізм та ін.) У портретному жанрі зростає індивідуальний погляд митця на модель, а не портретні характеристики людини, що є відображенням внутрішнього конфлікту людини та світу.

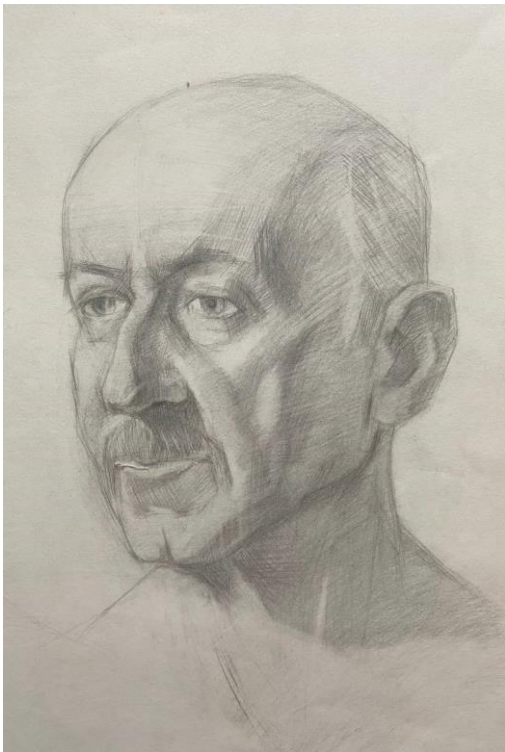
Представники: Е.Шіле, К. Кольвіц, П.Пікассо, Леже, Дерен, Далі, А.Модільяні, Кокошка, К.Швіттерс, М.Ернст, Д.Хартфілд, Ж.Брак, Параджанов, О.Родченко, Клуцис, Клоуз, Е. Уорхол та інші.

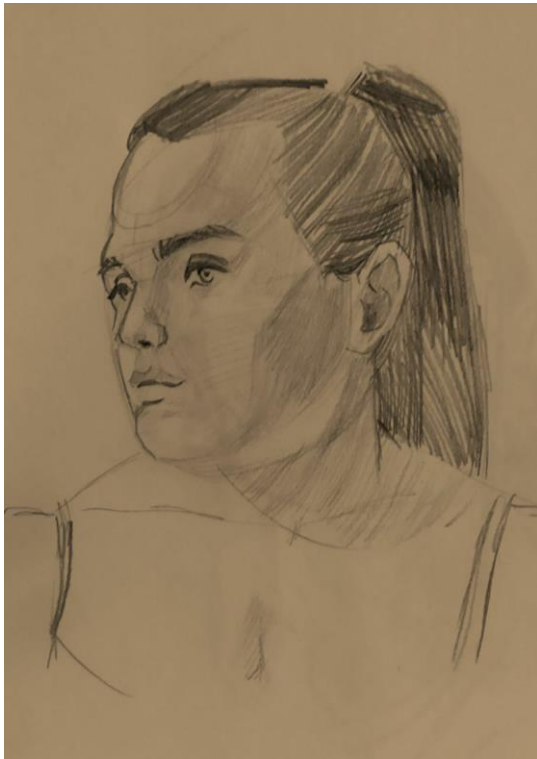
Посмодерністичний простір багат шаровий, багаторівневий, фактурний, багатовісівий живописний простір, що ніби розлітається, простір де кожен елемент композиції може отримувати своє значення, зростає композиційне значення фона, людина розчиняється в смислах які його оточують. Стилістику постмодернізму формує бурхливий розвиток комп'ютерних технологій. Для цього періоду характерні такі риси як: стилістичний еkleктизм, синтезування смислів, технік, матеріалів та жанрів, повторювання, перерахування, фабуляція, цитування минулого, звернення до класики з іронією та гумором. Мистецтво як гра, що має на меті подолати роз'єднаність людини та світу.

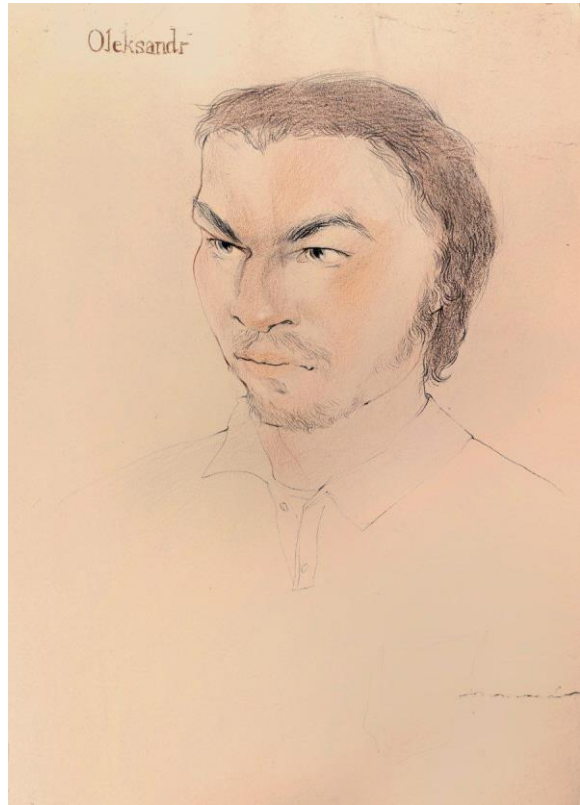
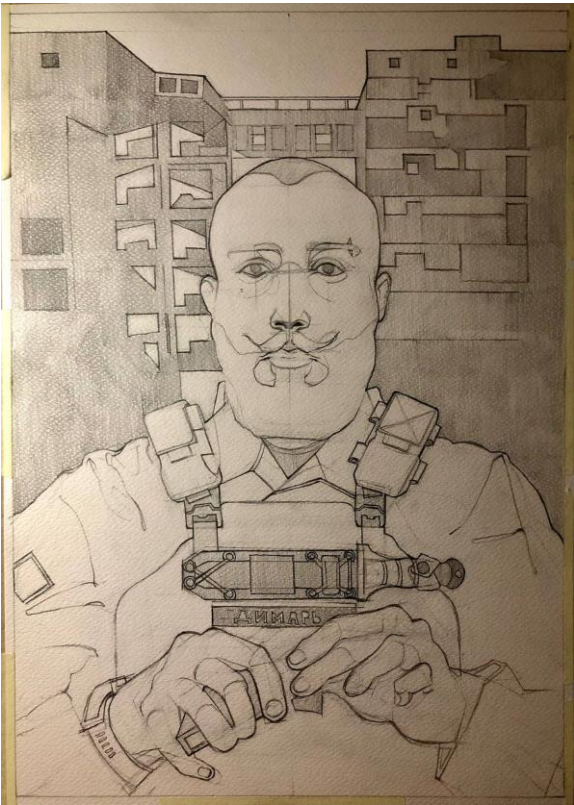
Представники: Расс Мілс, Габріель Морено, Марк Пауелл, В.Швайба та інші.

Тема 1. Завдання 1. Малюнки голови людини у класичному стилі.

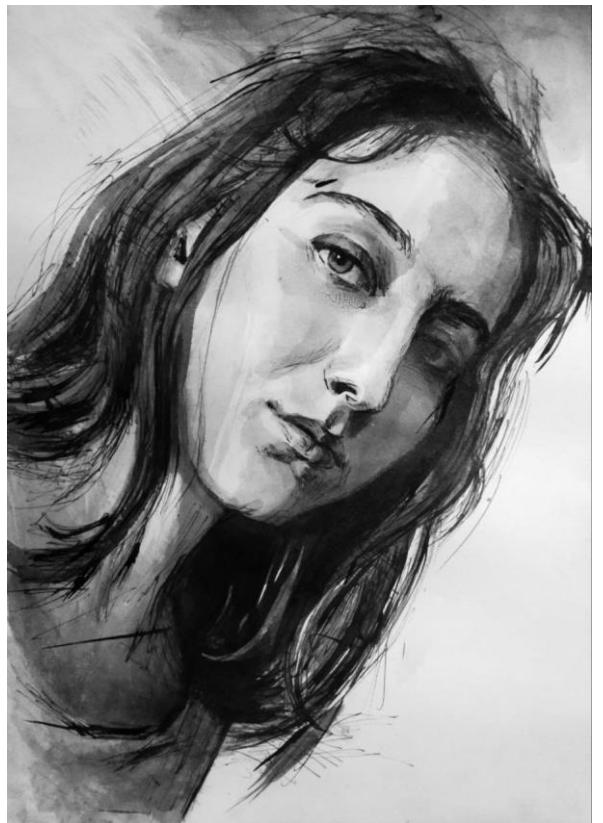
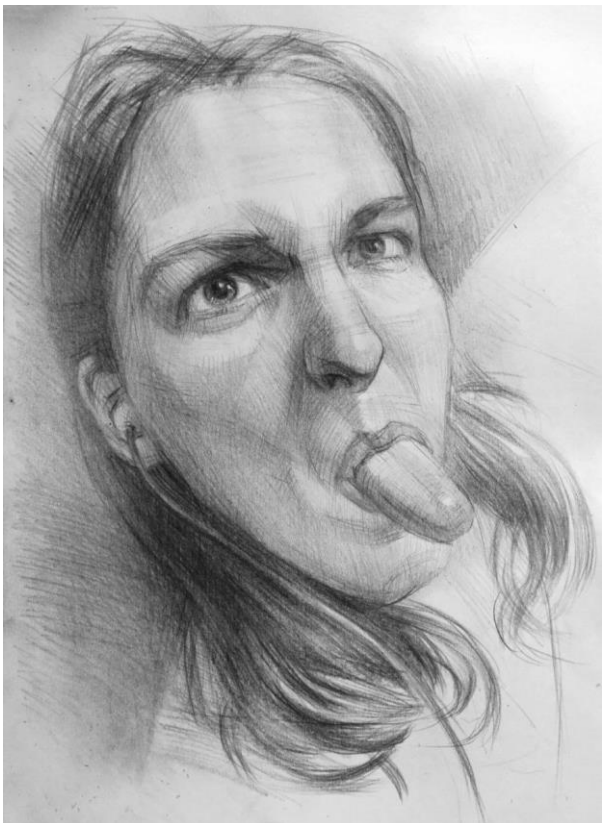
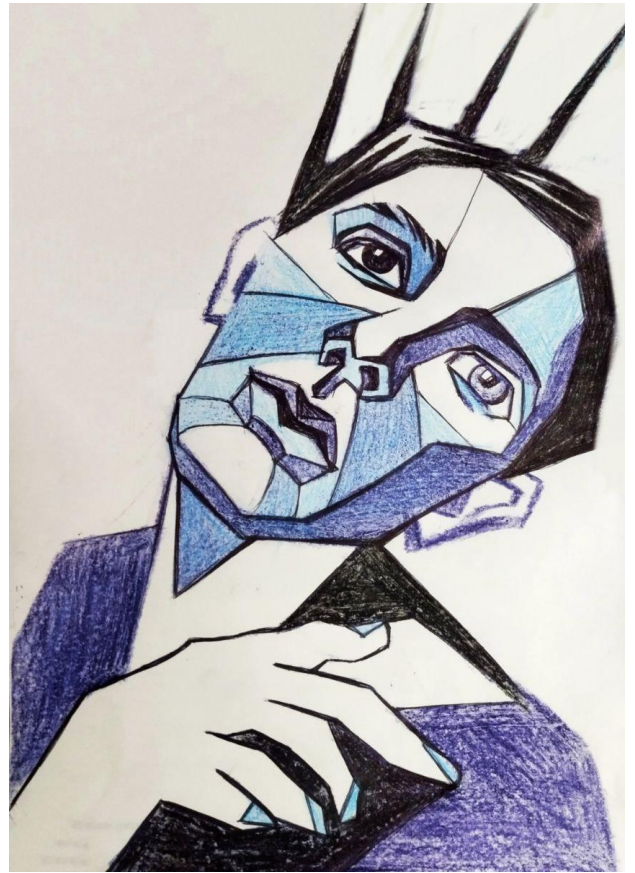

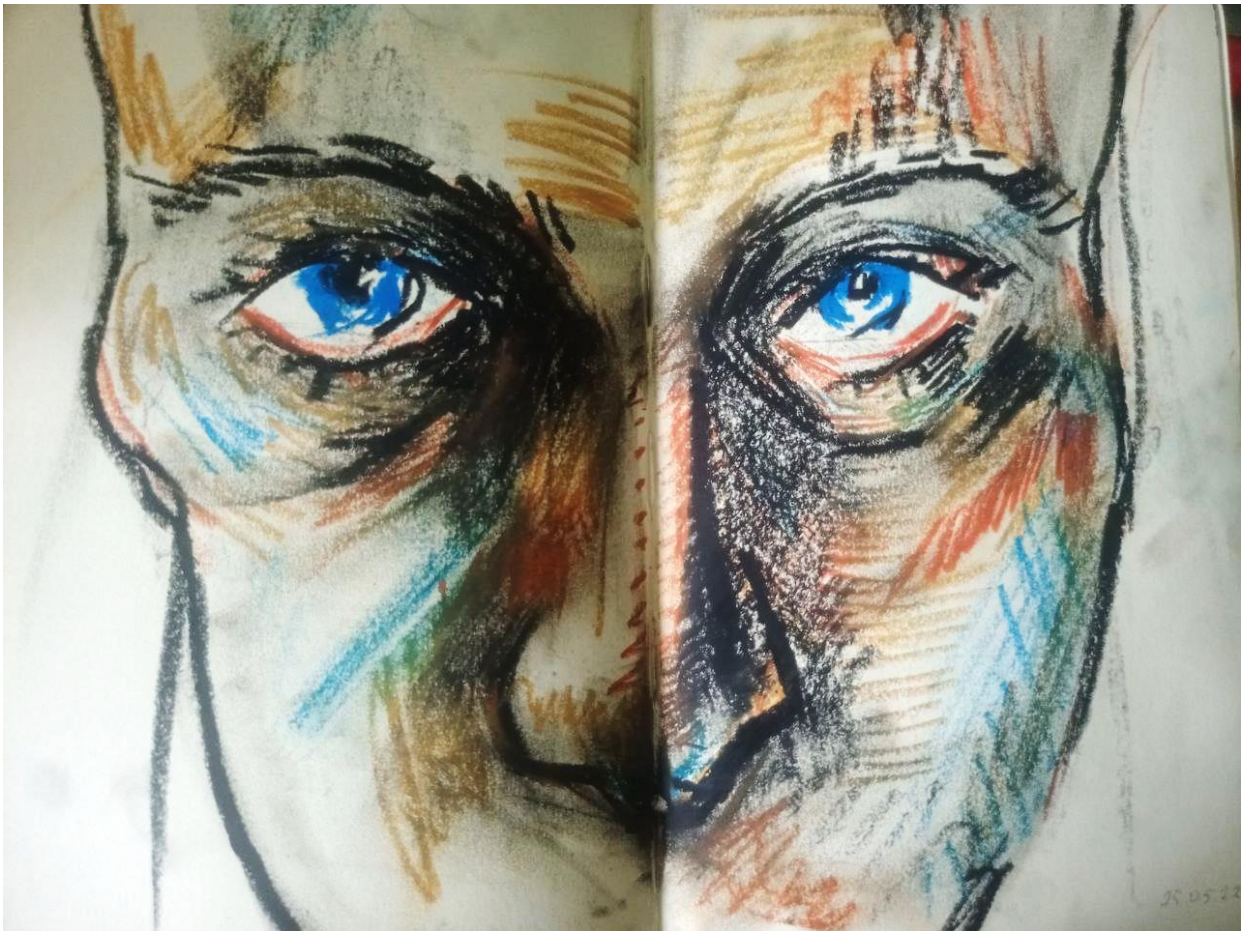
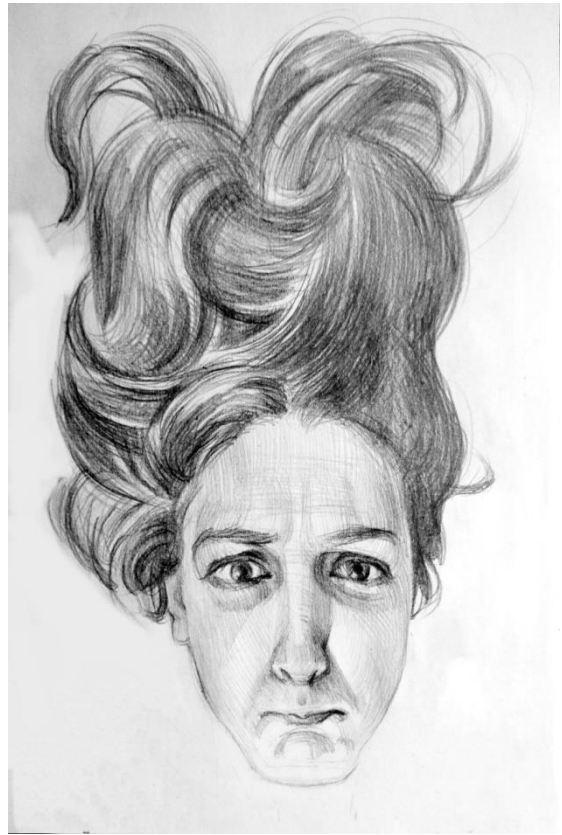

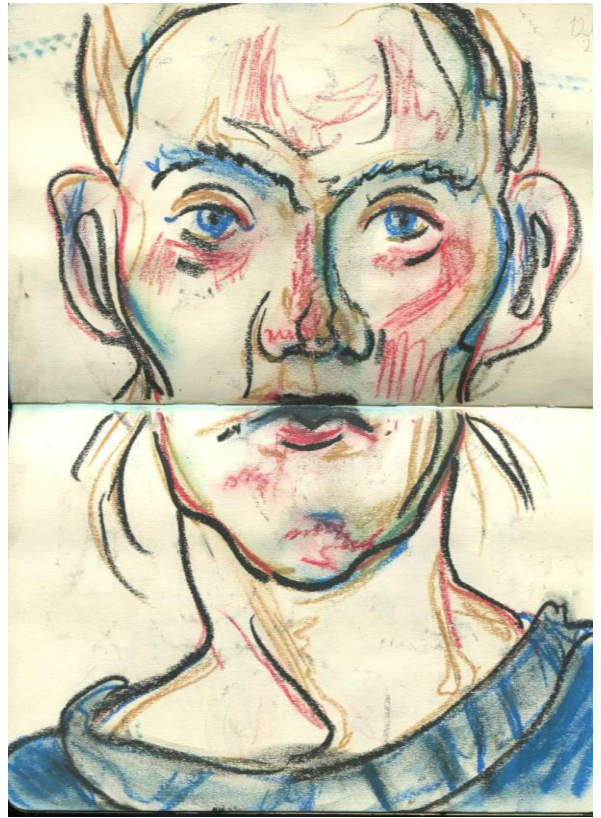
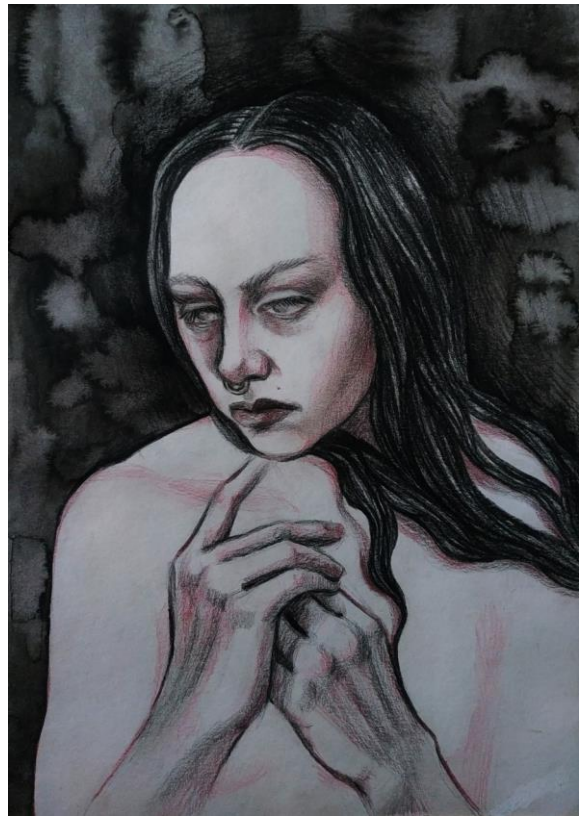

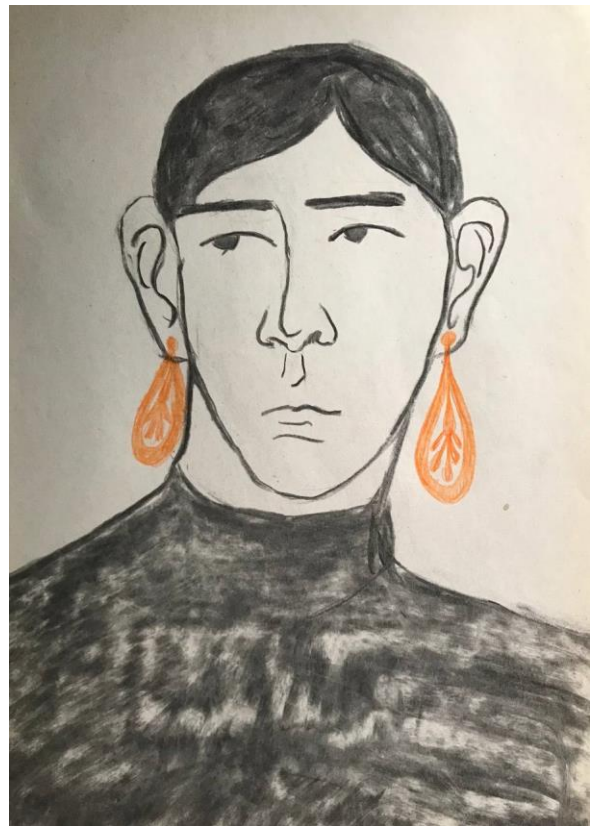
Тема 1. Завдання 2. Малюнки голови людини у модерністичному стилі.

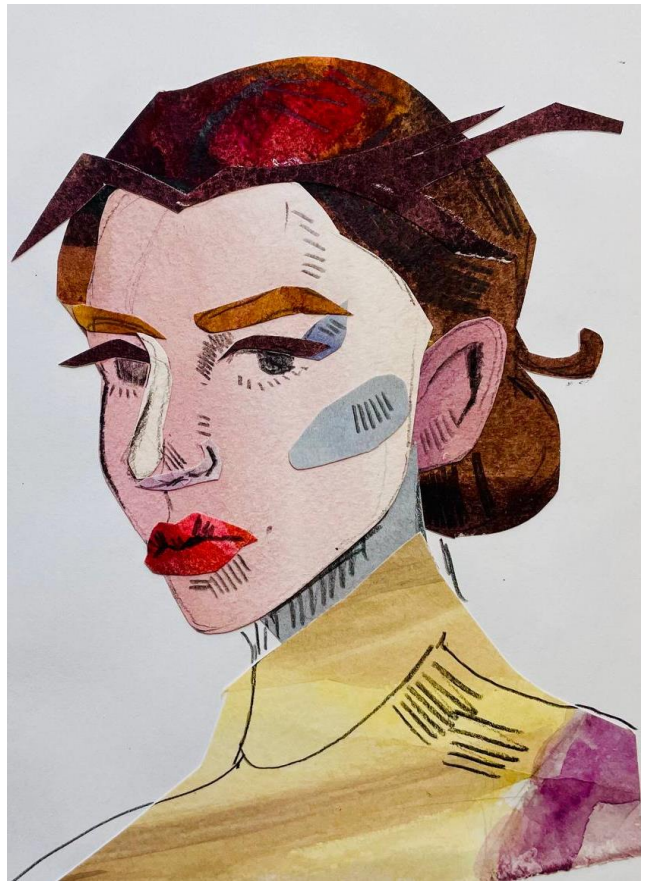
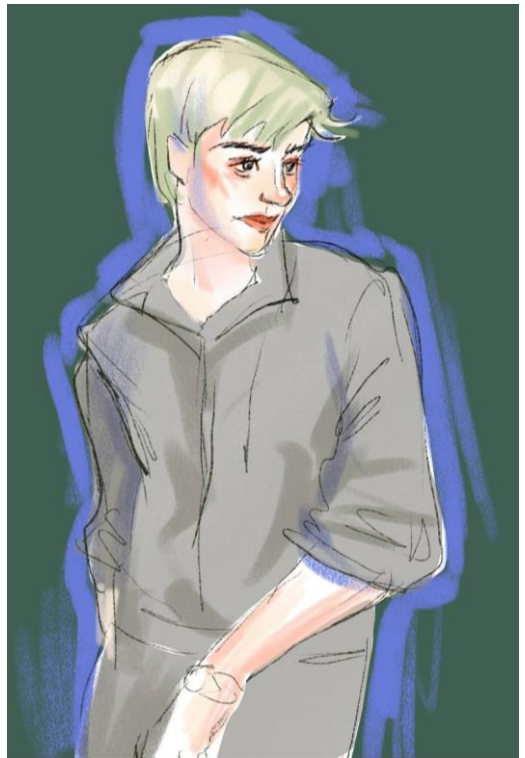

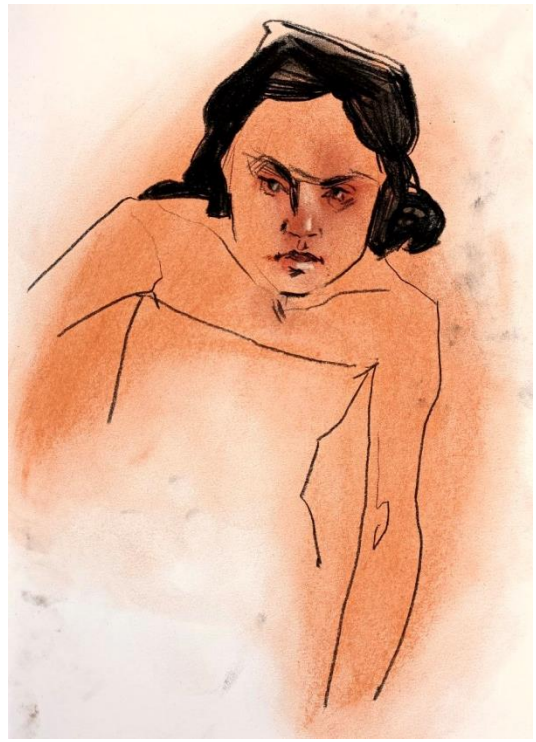

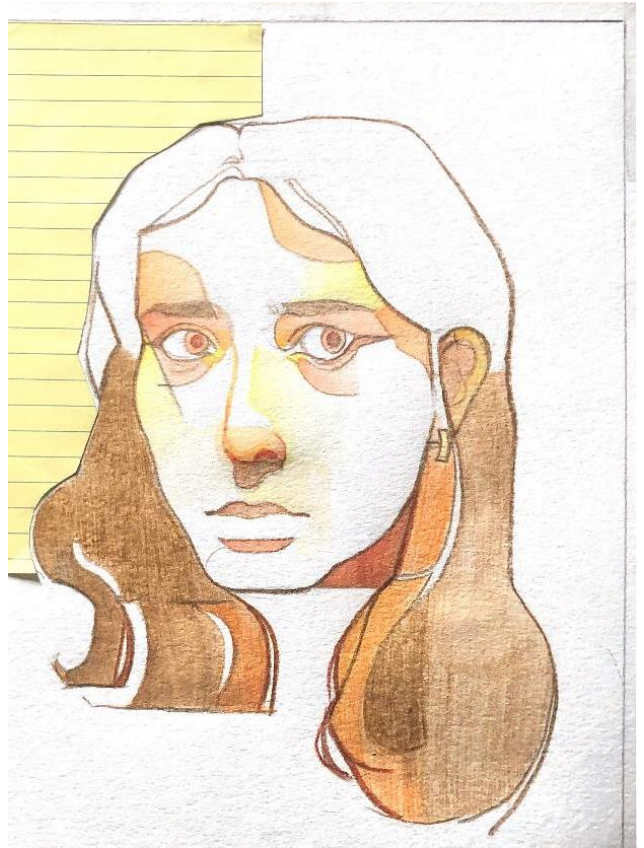

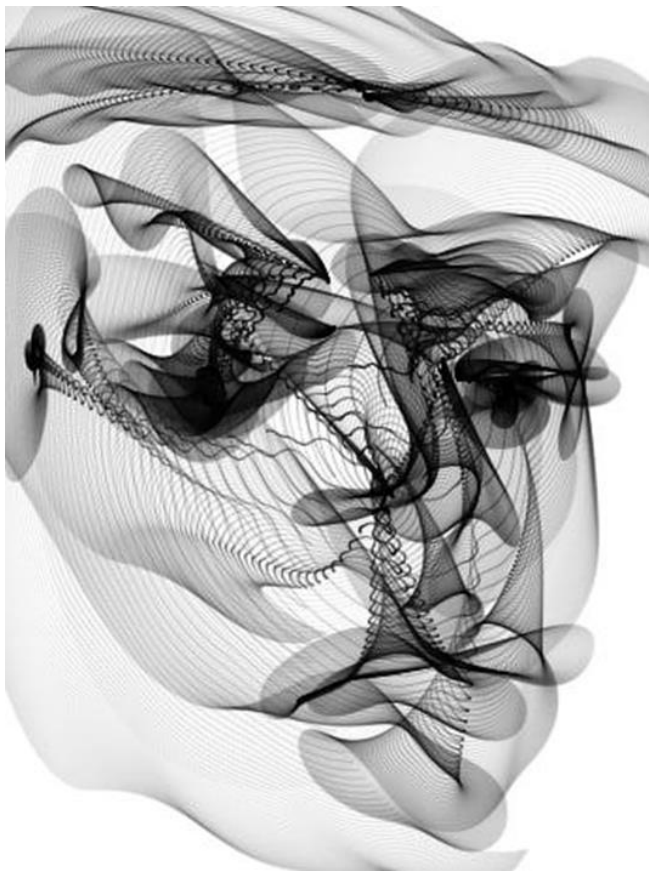

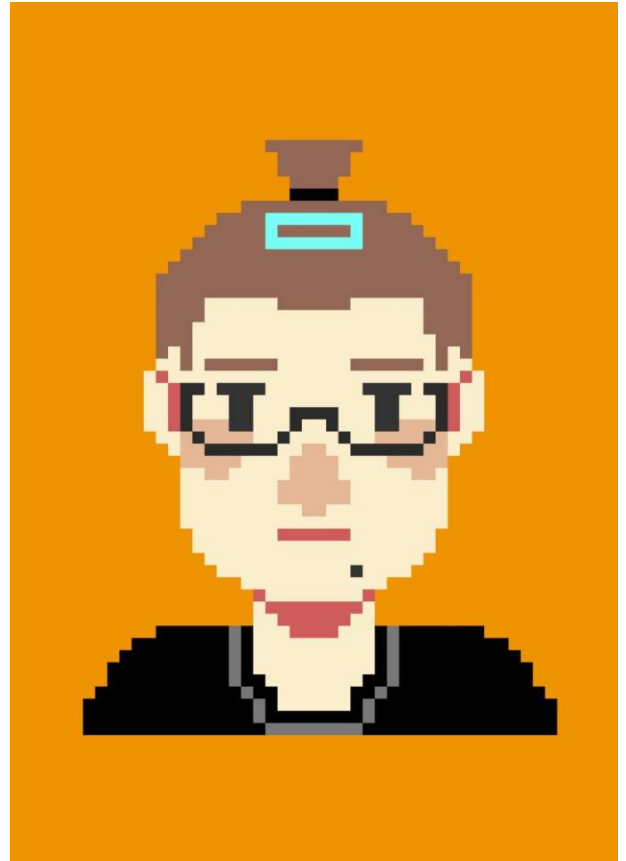
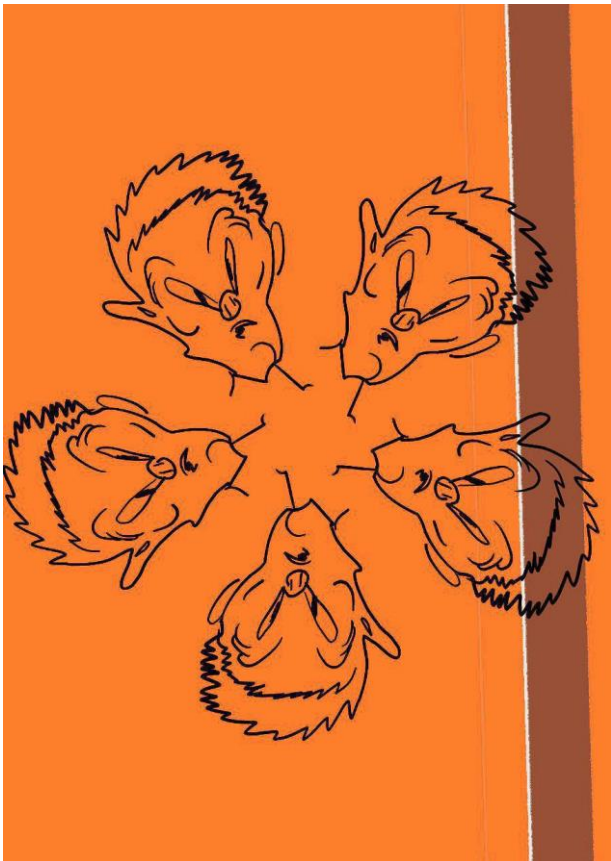

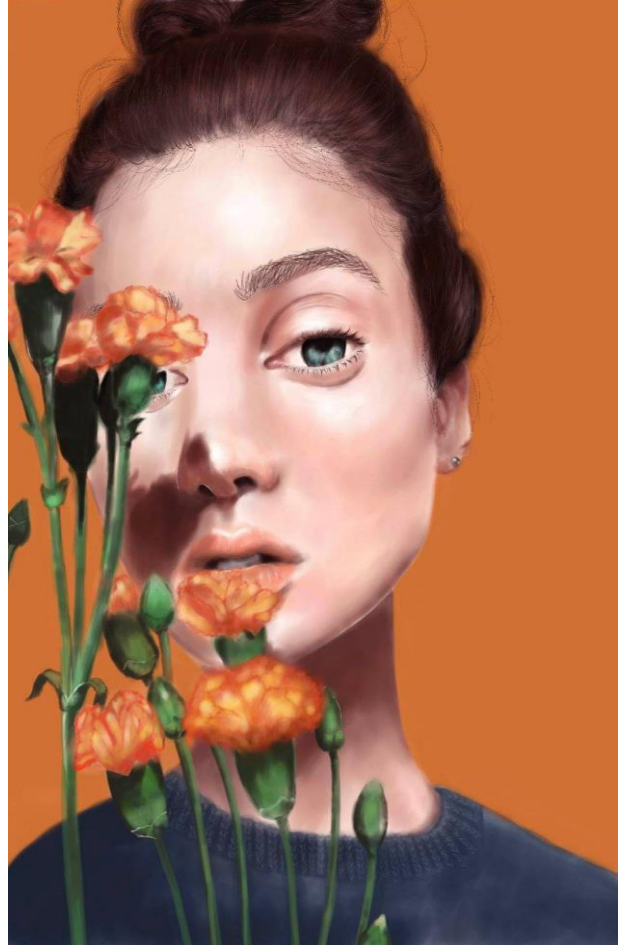

Тема 1. Завдання 3. Малюнки голови людини у стилі «постмодернізм».

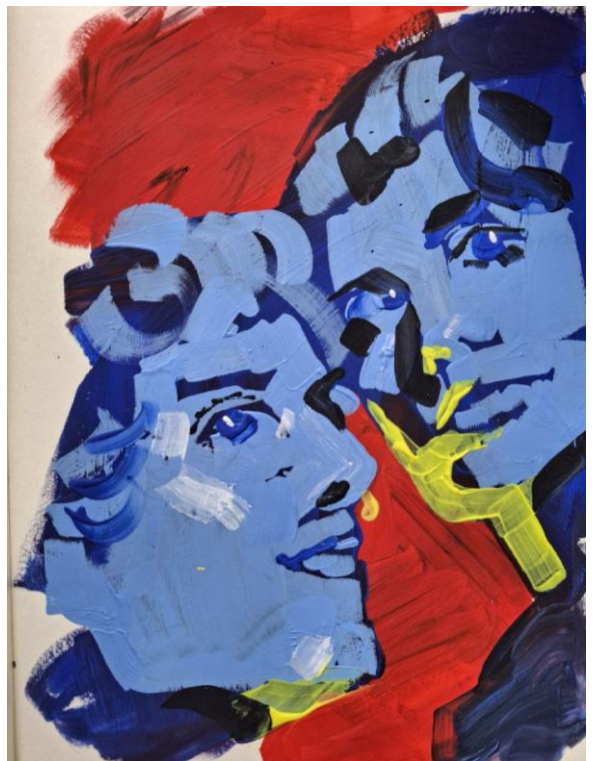
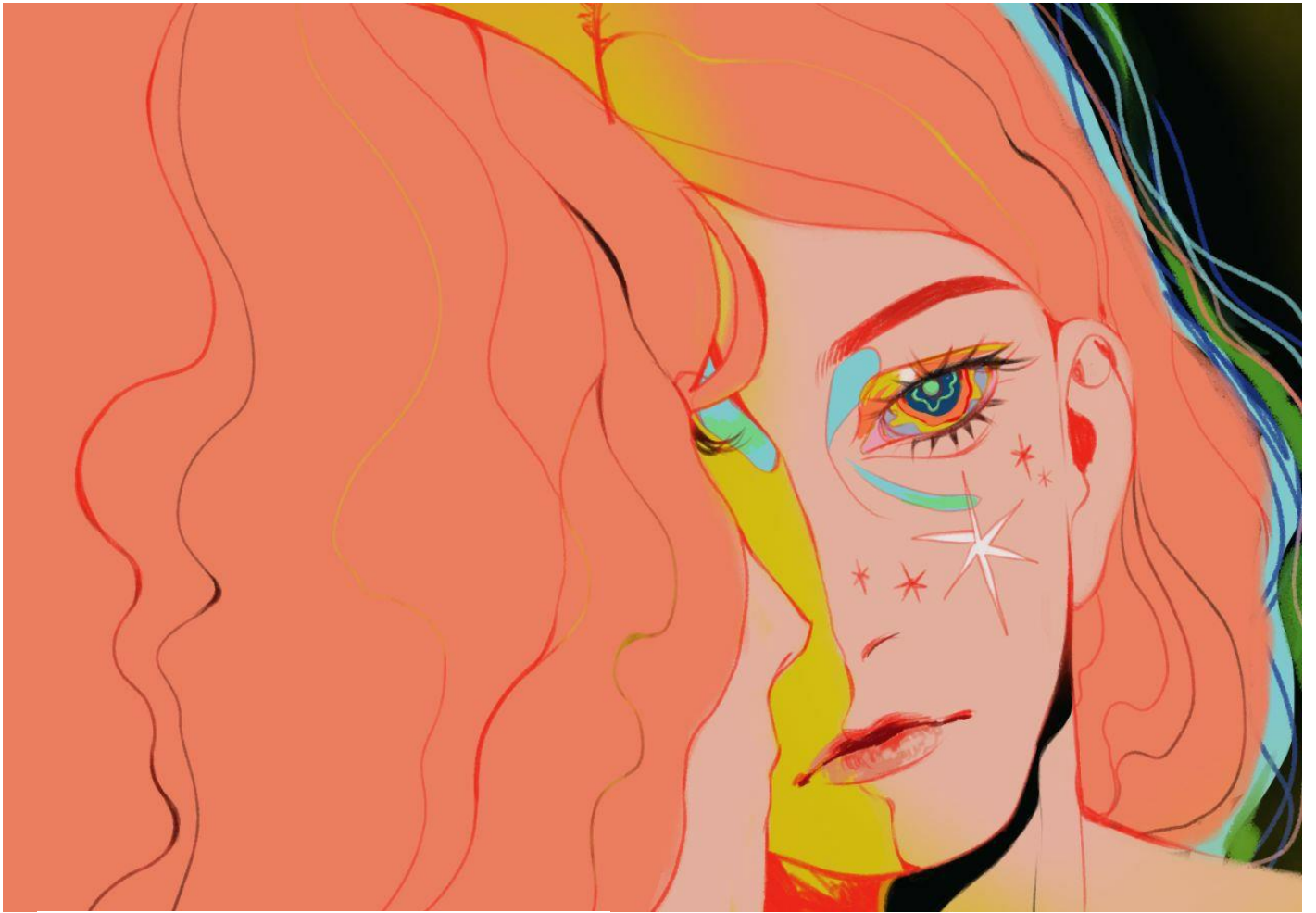

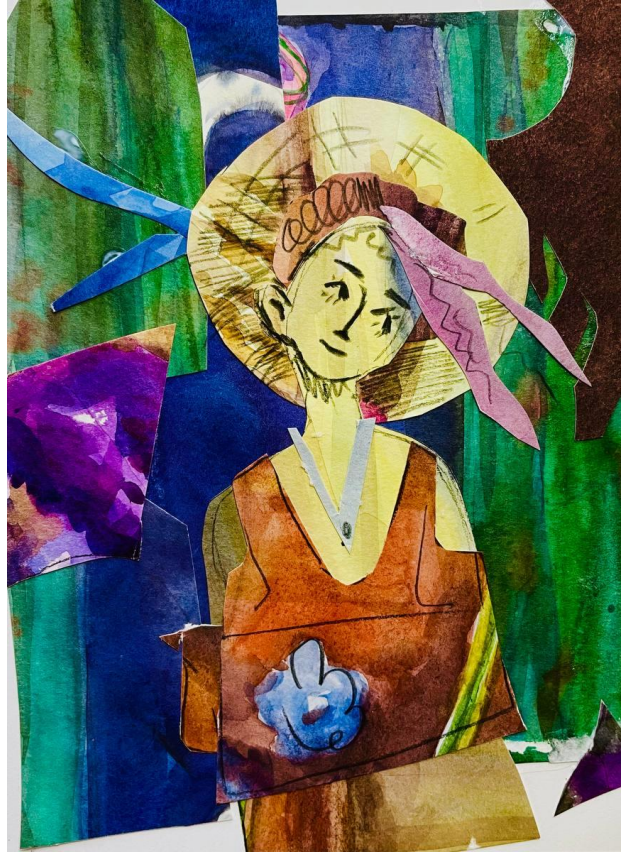

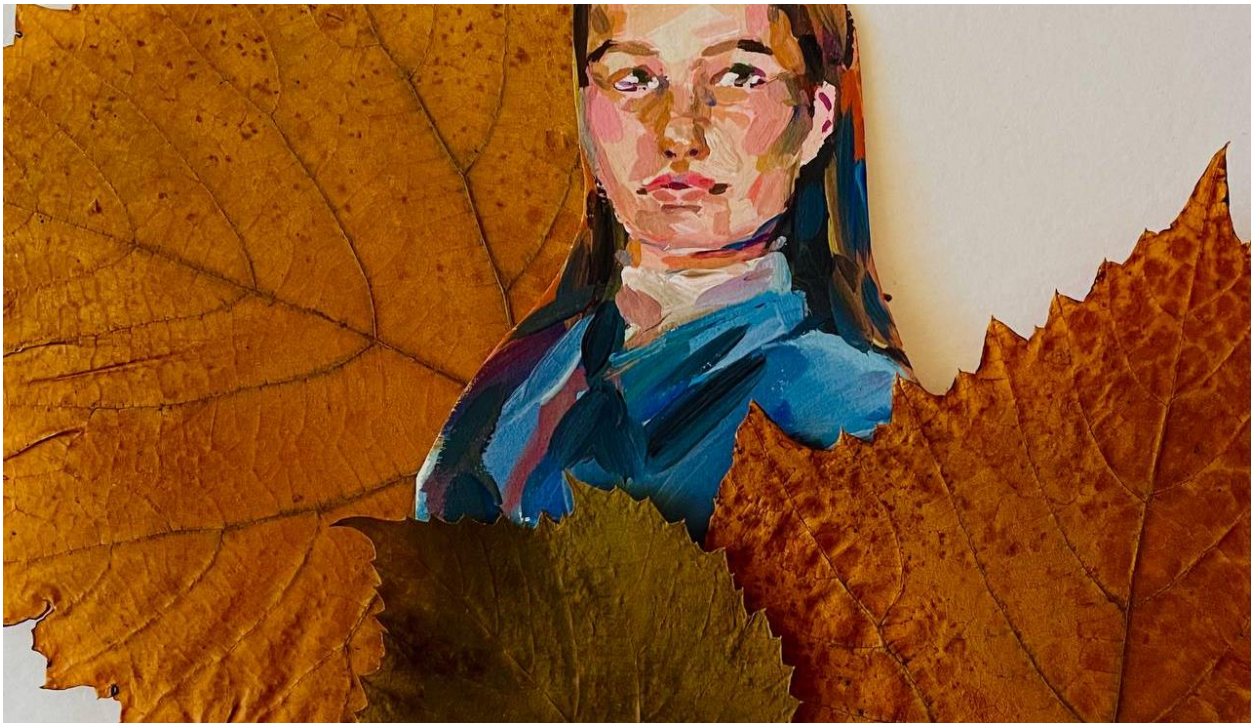

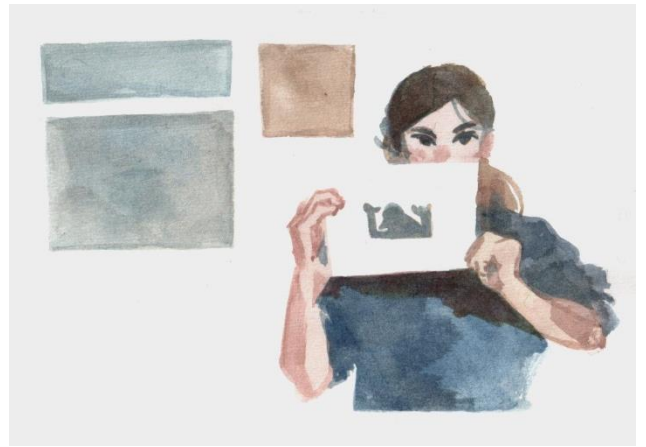
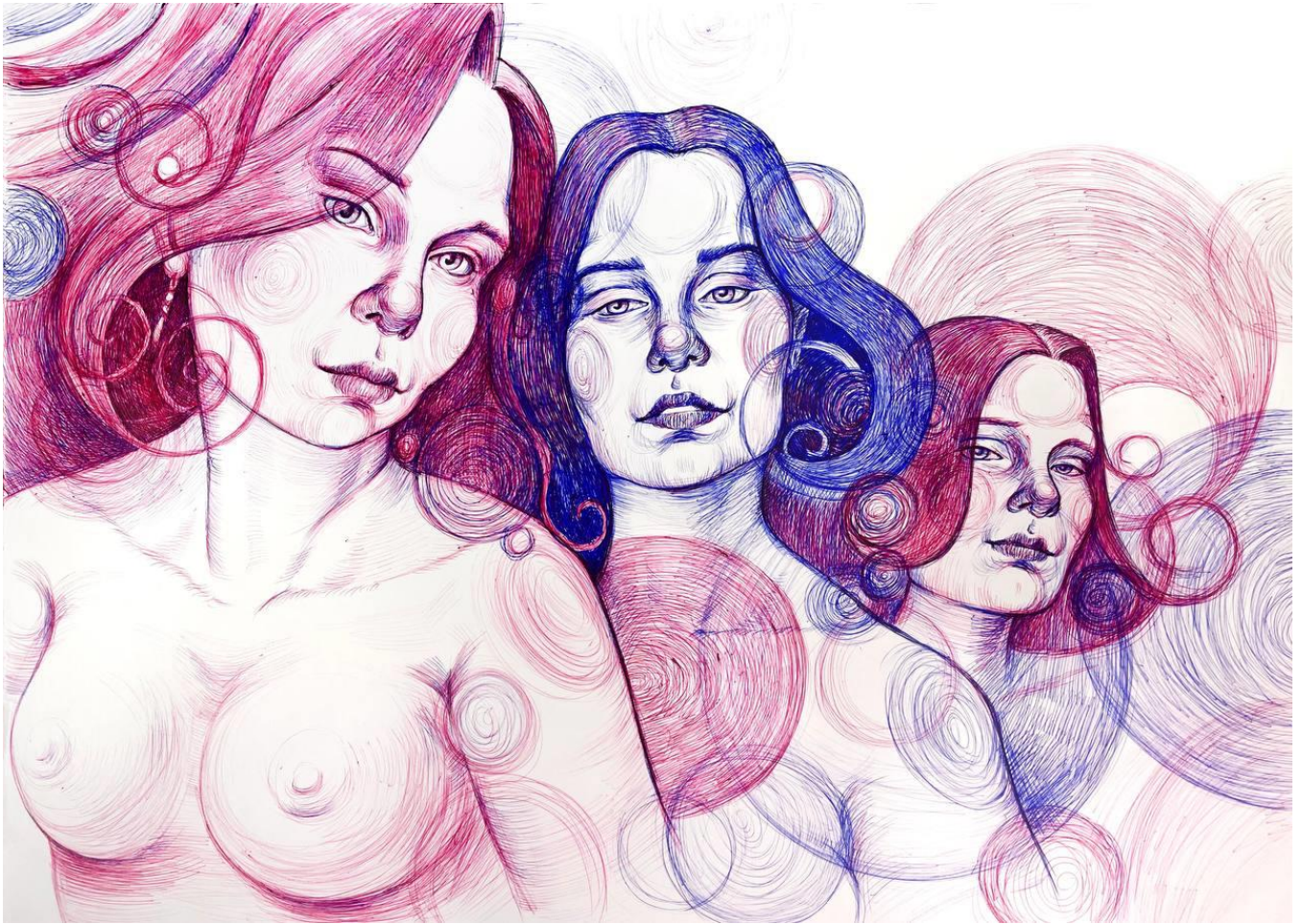

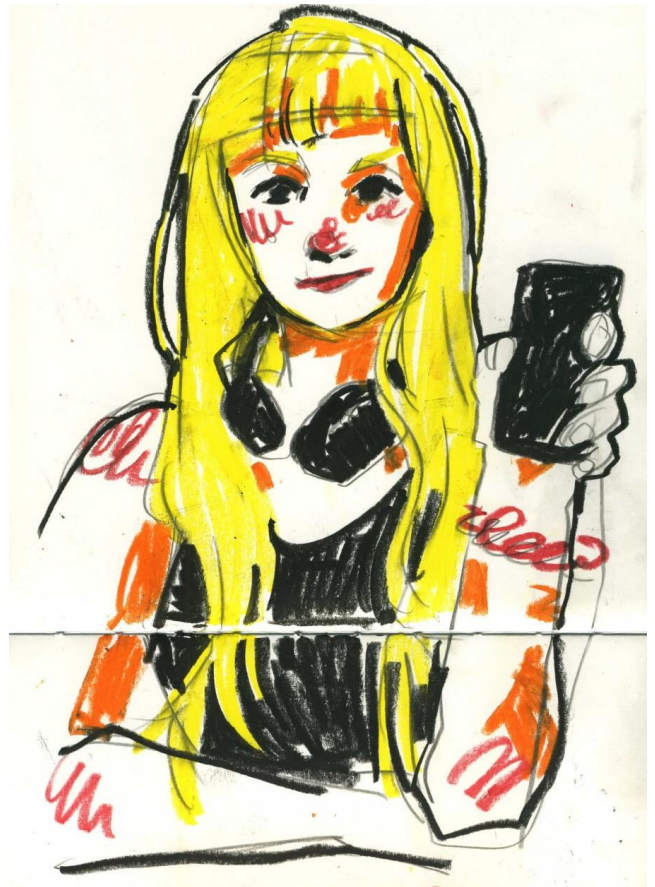
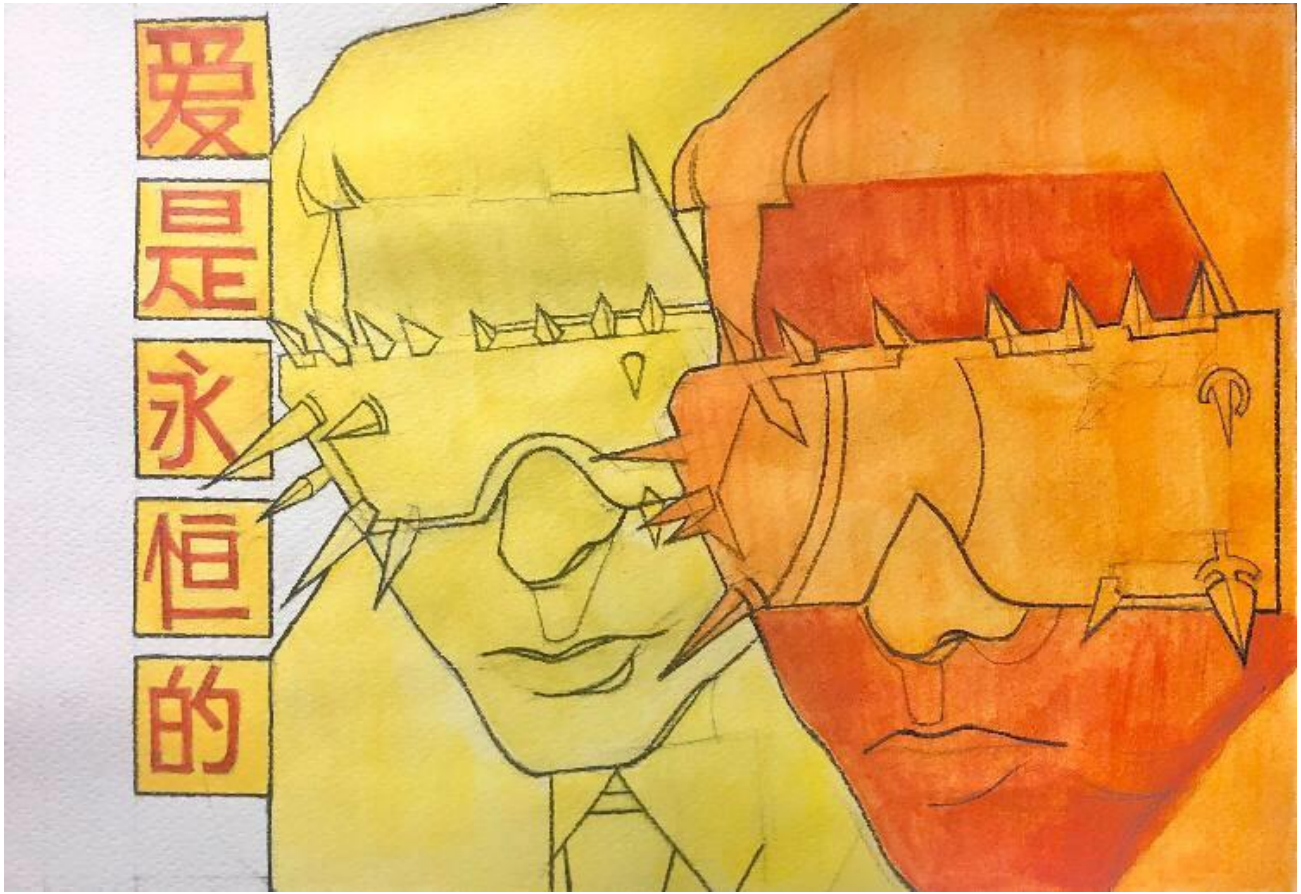

ТЕМА 2. Графічна композиція в техніці гравюри на картоні за темою: «Портрет сучасника з оточенням».

Завдання 1. Виконання ескізів, друкарських форм, колажу, трафаретів та друк відбитків «Портрет сучасника з оточенням». На вибір студентів можна поєднувати різні техніки для створення естампу: картонографія, коллографія, діатипія, колаж.

Виконання завдання за Темою 2 передбачає декілька етапів, а саме: 1) визначення авторської концепції відповідно до обраної стилістики 2) розробка композиційного рішення, 3) пошук графічної мови, 4) створення друкарської форми для картонографії, 5) друк естампу.

1) визначення авторської концепції відповідно до обраної стилістики.

У авторській концепції потрібно сформулювати ідею майбутньої роботи, обґрунтувати доцільність вибраної стилістики. Логічно та послідовно викласти засоби її практичної реалізації: обґрунтувати вибір формату, принципи композиційної побудови, тонового та колористичного рішення, визначити техніку виконання.

2) розробка композиційного рішення.

У ескізах слід визначитись із розміром та форматом роботи із загальною композиційною побудовою та графічною мовою. Розробка ескізів є важливим етапом у підготовці до створення роботи, який визначає практичну реалізацію ідейного задуму. Композиційні пошуки мають відбуватися в площині варіативності та вибору найкращого рішення.

3) пошук графічної мови.

Виконання даного завдання передбачає пошук графічної мови для реалізації композиційного рішення. Вибір техніки та матеріалів, стиль та манера виконання, варіанти тональної та колористичної побудови.

4) створення друкарської форми для картонографії.

5) друк естампу.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ПРАКТИКИ

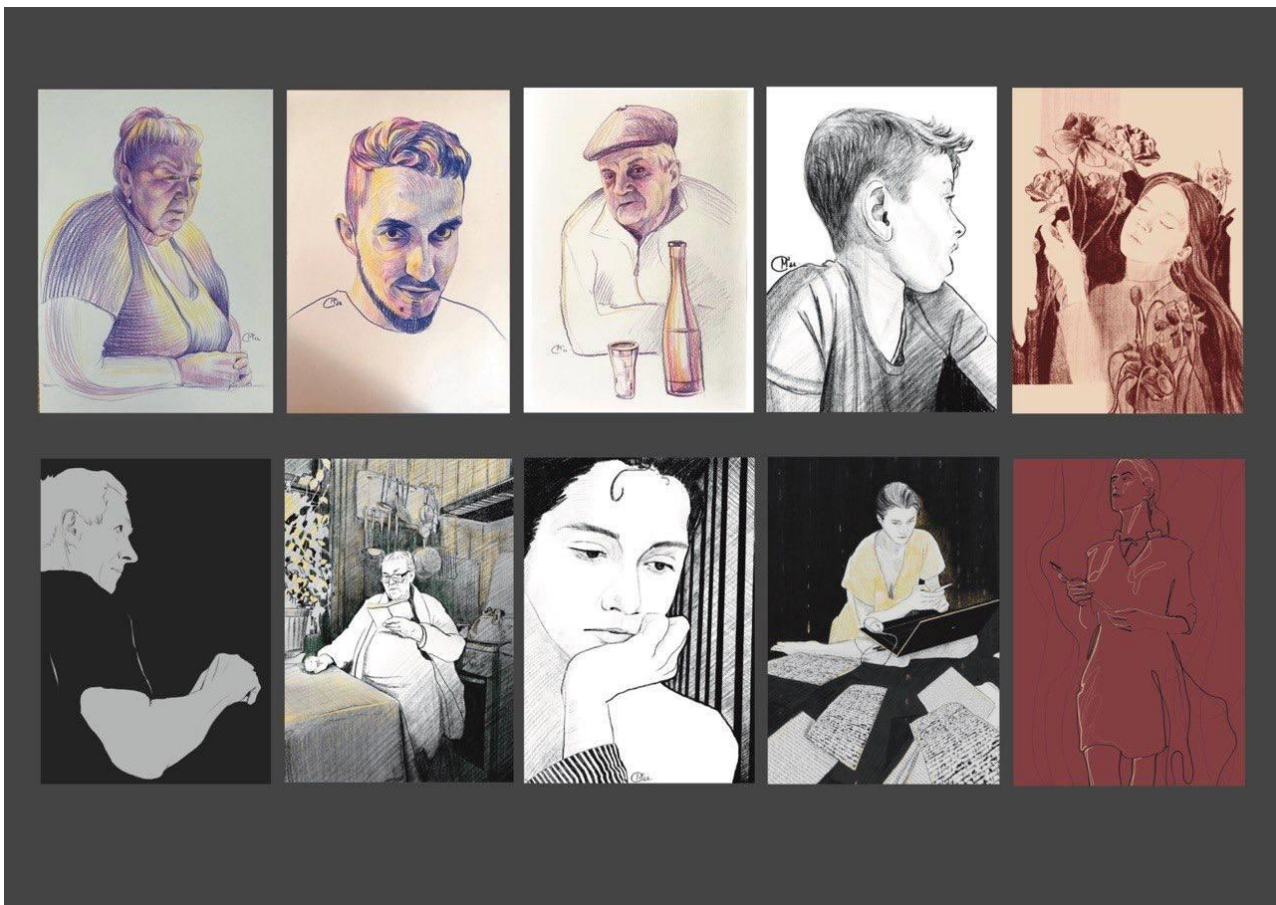
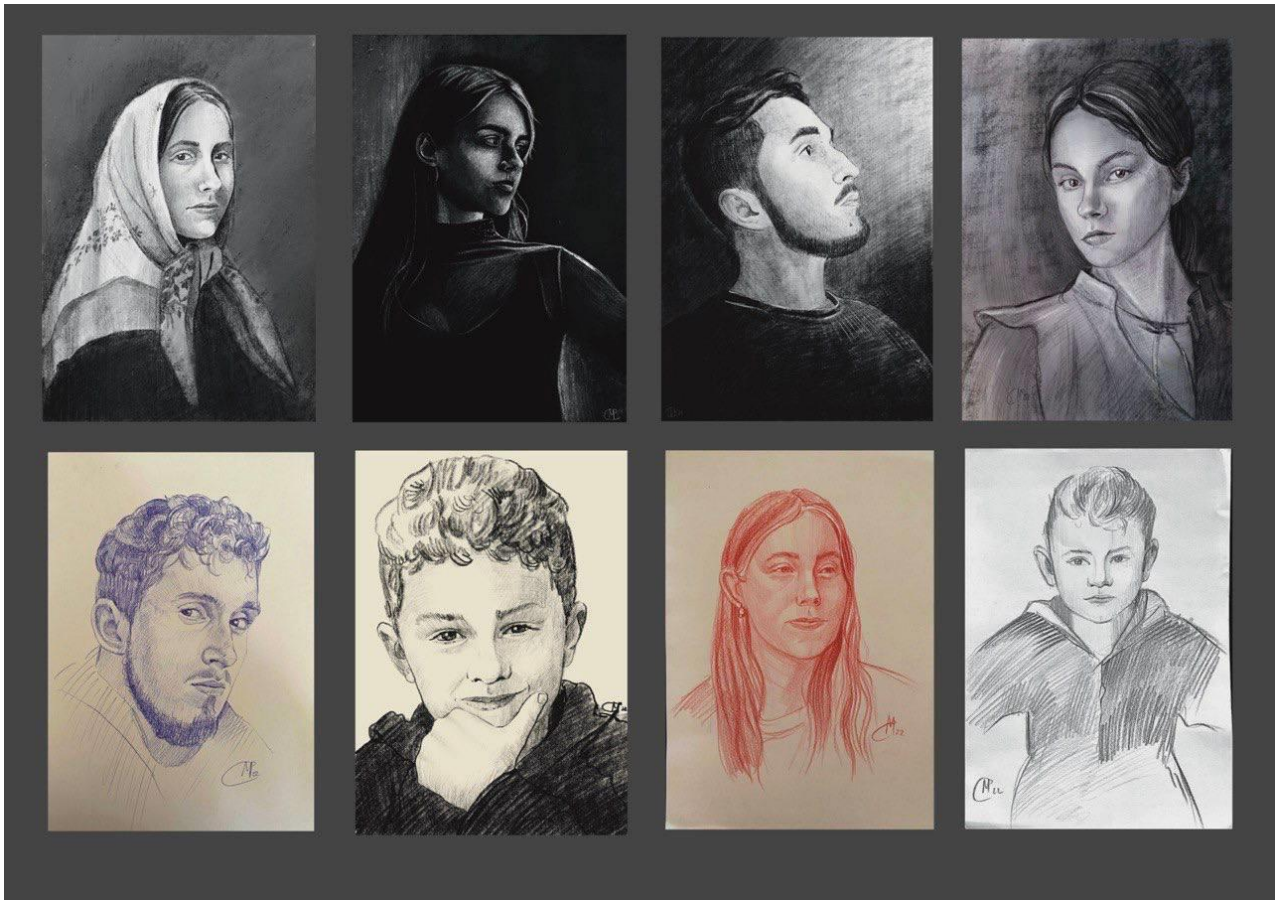
Після закінчення терміну практики студенти звітують на кафедрі про виконання її програми. Оформлені за всіма вказаними вимогами матеріали практики приймаються викладачем-керівником практики від кафедри. Загальна форма такої звітності – диф. залік та кафедральний перегляд. На перегляд студенти надають наступні звітні матеріали:

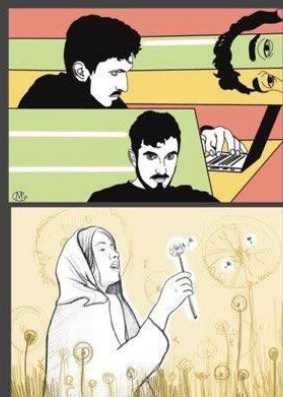
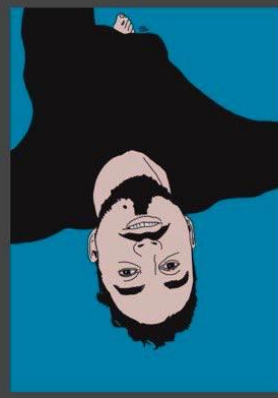
1. Зарисовки, начерки голови людини та підготовчі малюнки до тематичних завдань, які виконані різними графічними матеріалами на вибір студентів (кількість 15-20 розмір не менше А-4 формату)

2. Завдання 1, 2, 3 матеріал та формат відповідний до стилістики (розмір робіт не менше А-3 формату). Виконання завдань 1,2,3 передбачає аналітичну роботу в мережі Internet: збір та аналіз робіт художників відповідних до стилістики парадигм. Вибір роботи на підґрунті якої будуть виконані завдання, які мають на меті не копіювання робіт художників, а вивчення специфіки композиційної побудови, відношення до простору, вибір відповідної техніки та матеріалів.

3. Графічна композиція на тему «Портрет сучасника» (матеріал та техніка повинні відповідати творчому задуму, розмір роботи не менше А-2 формату). Створення композиції на задану тему передбачає на основі виконаних завдань визначитись зі стилістикою, технікою та графічним матеріалом які найкращим чином будуть відповідати моделі та розкривати творчий задум.

Приклад оформлення робіт на перегляд

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено *рубіжні етапи контролю* у формі поточних переглядів ескізів, процесу роботи та виконаних завдань. *Підсумковий контроль* засвоєння знань здійснюється у формі диф. заліку перегляду робіт.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

№ теми	Назва теми, завдання	Форма звітності	Макс. кількість рейтингових балів
T1	Стилістична мова графічного портрету. Завдання 1. Малюнки голови людини у класичному стилі Завдання 2. Малюнки голови людини у модерністичному стилі Завдання 3. Малюнки голови людини у стилі «постмодернізм»	<i>Поточні перегляди</i>	0–50
T2	ТЕМА 2. Графічна композиція в техніці гравюри на картоні за темою: «Портрет сучасника з оточенням»	<i>Поточні перегляди</i>	0–50
Загальна кількість балів за практику		Диф.залік та перегляд	0–100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності за шкалою ХДАДМ	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для екзамену
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
75–81	C	
64–74	D	задовільно
60–63	E	
35–59	EX	незадовільно з можливістю повторного складання

0–34	E	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--

Критерії оцінки знань та умінь студентів

з «Навчальної практики»

90–100 балів («відмінно» за національною шкалою, **A** — за шкалою ECTS) може отримати студент, який в повному обсязі опанував матеріал дисципліни, творчо підійшов до виконання завдань, логічно побудував і професійно виконав усі завдання, надав додаткові варіанти за відповідними темами.

82–89 балів («добре» за національною шкалою, **B** — за шкалою ECTS) отримує студент, який добре опанував матеріал дисципліни, вчасно та якісно справився з усіма поставленими завданнями, творчо підійшов до виконання цих завдань, але при цьому зробив декілька незначних помилок.

75–81 балів («добре» за національною шкалою, **C** — за шкалою ECTS) отримує студент, який в цілому добре опанував матеріал дисципліни, вчасно та якісно справився з більшістю поставлених завдань, достатньо творчо підійшов до виконання цих завдань, але при цьому виконана робота мала значні недоліки.

64–74 балів («задовільно» за національною шкалою, **D** — за шкалою ECTS) отримує студент, який не в повному обсязі опанував матеріал дисципліни, справився з переважною більшістю поставлених завдань або виконав усі завдання на недостатньо професійному рівні, при цьому виконана робота мала значні недоліки (неохайність виконання, відсутність творчого підходу тощо).

60–63 балів («задовільно» за національною шкалою, **E** — за шкалою ECTS) отримує студент, який в недостатньому обсязі опанував матеріал дисципліни, справився з основними з поставлених завдань, але при цьому виконана робота має багато значних недоліків (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, невчасна подача виконаної роботи тощо).

35–59 балів («незадовільно» за національною шкалою, **FX** — за шкалою ECTS) отримує студент, який не впорався із головними задачами дисципліни, тобто не опанував більшість тем, пропускав заняття без поважних причин, допустив значну кількість суттєвих помилок при виконанні завдань. Про відсутність належних знань свідчать незадовільні підсумки поточного перегляду. У цьому випадку для одержання оцінки

потрібна значна додаткова робота по виконанню усіх завдань відповідно програми дисципліни і повторна перездача.

1–34 балів («незадовільно» за національною шкалою, **F** — за шкалою ECTS) отримує студент, який не виконав програму дисципліни і, відповідно, не впорався з поточними перевітками та не склав екзаменаційного перегляду. В цьому випадку передбачений обов'язковий повторний курс навчання.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Іттен Й. «Мистецтво кольору: Суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва». К. ArtHuss. 2022. 96 с.
2. Ендрю Луміс. Рисунок фігури людини. Не шкодуючи сил. ArtHuss. 2024. 200 с.
3. Ендрю Луміс Рисуємо голови та руки. ArtHuss. 2024. 156 с
4. Йозеф Альберс. Взаємодія кольору. ArtHuss. 2024. 208 с.
5. Маркос Матеу-Местре Framed Ink: малюнок і композиція для візуального сторітеллінгу / Маркос Матеу-Местре. – .: [Print2print](#), 2022. – 128 с.
6. Іттен Й. Елементи образотворчого мистецтва – К.: ArtHuss, 2023. – 167с.
7. Bruno Munari. Square Circle Triangle: Princeton Architectural Press, 2015. 287 p.
8. Gottfried Bammes. The Artist's guide to human anatomy. Dover Publications, Inc. New York, 2004. 143 p.
9. Gottfried Bammes. The Artist's guide to animal anatomy. Dover Publications, Inc. New York, 2004. 143 p.
10. Gottfried Bammes. Die Gestalt des Menschen. Dover Publications, Inc. New York, 2011. 513 p.
11. Hopkins J. Basic Fashion Design Fashion Drawing / John Hopkins. – Switzerland.: AVA Publishing SA, 2010. – 178 с.

Електронні ресурси:

1. ст.42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту»
https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-42.htm
2. Національне мистецтво й завдання мистецтва в Україні [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: https://www.vocnt.org.ua/statti/mystetstvo_shyrotski
3. Вплив розвитку графічних технік на мистецтво в Україні [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://core.ac.uk/download/229566749.pdf>
4. Короткий курс лекцій з дисципліни «Естетика». Синтез мистецтв [Електронний ресурс] Режим доступу: https://studme.com.ua/193904035002/etika_i_estetika/sintez_iskusstv.htm, вільний.— Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Сапко М. О. Колаж в образотворчому мистецтві ХХ століття [Електронний ресурс] – Режим доступу:
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14296/Sapko_Kolazh_v_obrazotvorchomu_mystetstvi.pdf?sequence=1&isAllowed=, у вільний.— Загол. з екрану. – Мова укр.